



Kriteeristö omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan auditointiin ammattikorkeakoulussa

Hynynen, Sakari

2011 Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Leppävaara

Kriteeristö omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan auditointiin ammattikorkeakoulussa

Sakari Hynynen
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2011

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Yleistä työstä	8
2.1	Työn tavoite.....	8
2.2	Työn rajaus.....	8
2.3	Työn rakenne	8
3	Keskeiset käsitteet.....	9
3.1	Turvallisuusjohtaminen	9
3.2	Auditointi ja sisäinen auditointi	10
3.3	Pelastuslaki.....	10
3.4	Omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta.....	11
3.5	Kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö	11
3.6	Ammattikorkeakoulu	12
4	Toiminnallinen tutkimus	12
4.1	Metodit.....	12
5	Ammattikorkeakoulun turvallisuusympäristö.....	15
5.1	Korkeakoulujen varautumissuunnitelma	16
5.2	Oppilaitosten turvallisuus - työryhmän raportti	16
5.3	Omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvät toimenpidesuosituksat	17
5.3.1	Pelastussuunnitelmien täydentäminen	17
5.3.2	Turvallisuuskulttuuriin liittyvät toimenpideohjeet.....	17
5.3.3	Koulurakennuksen rakennustekninen turvallisuus	18
5.4	Korkeakouluturvallisuus - hanke.....	19
5.4.1	Kriisiviestintä	19
5.4.2	Hätätilannejohtaminen.....	20
5.4.3	Yleistä rakennuksesta poistumisesta ja sisälle suojautumisesta	20
5.4.4	Rakennuksesta poistuminen	21
5.4.5	Sisälle suojautuminen	21
6	Auditointi	22
6.1	Auditointi prosessina	22
6.2	Auditoinnin elementit	22
6.3	Auditointimenettelyn suunnittelemine	23
6.4	Auditoinnin kulku.....	23
6.4.1	Auditoinnin valmistelu ja ilmoitus auditoinnista	23
6.4.2	Auditointitapahtuma.....	24
7	Kriteeristön osa-alueet.....	25

7.1	Turvallisuusjohtaminen: onko omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta huomioitu turvallisuusjohtamisen näkökulmasta	25
7.2	Riskit: Riskikartoitus, riskien analysointi ja hallinta	28
7.3	Dokumentointi: Omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvien asiakirjojen hallinta	28
7.4	Rakenteellinen ja tekninen paloturvallisuus	29
7.5	Rakenteelliseen turvallisuuteen liittyvät korjausrakentamisen yhteydessä toteutettavat tekniset järjestelyt	30
7.6	Viestintä, henkilöstön ja opiskelijoiden koulutus, poikkeustilannejohtaminen ja erityistilanteiden hallinta	31
7.7	Raportointi, valvonta ja tarkastukset	32
8	Soveltuvuus käyttöön ja kehittämis ehdotukset	33
9	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	34
10	Yhteenveto ja loppupohdinta	35
	Lähteet	37
	Liitteet	39

Sakari Hynynen

Kriteeristö omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan auditointiin ammattikorkeakoulussa

Vuosi 2011

Sivumäärä 41

Tässä opinnäytetyössä laadittu omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan kriteeristö on tarkoitettu ammattikorkeakoulujen sisäiseen turvallisuusauditointiin. Kriteeristö käsittelee kattavasti omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyviä osa-alueita, turvallisuusjohtamista, turvallisuuskoulutusta, perehdytystä, rakenteellista paloturvallisuutta ja teknisiä paloturvallisuuslaitteita sekä omavalvontaa. Kriteeristö arvioi myös varautumisen tasoa Kauhajoen ja Jokelan tapahtumien kaltaisten vakavien väkivallan tekojen varalle. Nämä kriteerit on laadittu sisäasianministeriön ja opetusministeriön asettamien työryhmien tekemien toimenpidesuosittelujen mukaisesti.

Kriteeristössä on yksitasoinen, eli siinä on esitetty ainoastaan vaatimustaso, johon korkeakoulun tulee ylittää. Opinnäytetyöllä ei ole varsinaista tilaajaa, mutta se on helposti käytettävissä esimerkiksi korkeakouluturvallisuushankkeissa tai ammattikorkeakoulun ulkoisessa turvallisuusauditoinneissa. Kriteeristö soveltuu helposti käytettäväksi myös yliopistojen turvallisuusauditoinneissa.

Opinnäytetyö keskittyy sisäisen auditoinnin näkökulmaan. Sisäinen auditointi on paras keino organisaation todellisen tilan mittaamiseen ja sisäinen auditointi tehdään aina organisaation oman johdon tarpeisiin, jotta johto voi analysoida sen tilaa ja kehittää organisaation toimintaa. Sisäinen auditointi on myös perusvaatimus sille, että ulkopuolisen suorittama auditointi hyödyttää organisaatiota. (von Bagh 2002, 75-77).

Opinnäytetyön tuotoksen, kriteeristön, käytännöllisyydestä on vain muutama kokemus, joten aihealueesta on tarjolla kehittämistyötä myös jatkossa. Useamman käyttäjäkokemuksen jälkeen kriteeristöstä saa hyvän pohjan jatkokehittämiseksi. Yhtenä kehittämistoimena olisi rakentaa kriteeristöstä korkeakoulujen arviointineuvoston käyttöön korkeakoulujen laatujärjestelmien auditointiin omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan osa-alue.

Opinnäytetyön tavoitteena on nostaa ammattikorkeakoulujen valmiutta omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan saralla sekä saada ammattikorkeakoulut kulkemaan kohti korkeatasoista turvallisuuskulttuuria. Aristoteleen sanoin: ”on todennäköistä, että tapahtuu jokin epätodennäköistä”.

Sakari Hynynen

Auditing criteria of self-preparedness and rescue operations in universities of applied sciences

Year	2011	Pages	41
------	------	-------	----

The criteria of self preparedness and rescue operations created in this thesis are destined for use in internal safety audits of universities of applied sciences. The benchmarks concern comprehensive sectors which are related to self preparedness and rescue operations, safety and security management, safety training, orientation, structural fire safety and the technical fire safety equipment and internal fire inspections. These benchmarks also evaluate the level of preparedness for serious violence cases like Kauhajoki and Jokela. These criteria have been created according to the proposal for action of the working group set by the Ministry of Interior and the Ministry of Education.

There is only one level in this benchmark, so it represents one standard that universities of applied sciences have to reach. This thesis does not have an actual client but it easily usable, for example, in safety and security projects of universities or in the external auditing of universities of applied sciences. It is also easily applicable to safety auditing in universities.

This thesis concentrates on the point of view of internal auditing. Internal auditing is the method for the measurement of the real state of the organisation and it is always conducted to the needs of the management of the organisation so that they can analyse it and develop the operation of the organisation. (von Bagh 2002, 75-77.)

The output of the thesis, the benchmarks, is based on only a few practical experiences so in this subject there is need for further development in the future. One possible development operation would be to build from this benchmark a sector of self-preparedness and rescue operations in the auditing of quality systems of universities of applied sciences for the use of the evaluation council of universities.

The objective of the thesis is to increase the readiness of universities of applied sciences in the field of self-preparedness and rescue operations and to make the universities of applied sciences approach a high-quality safety culture. Aristotle said: "Probable impossibilities are to be preferred to improbable possibilities."

Key words: Safety audits, safety project in universities of applied sciences, self-preparedness

1 Johdanto

Turvallisuusauditoinnilla voidaan johtaa asioita, joiden määrällinen mittaaminen on hankalaa. Ammattikorkeakoulun turvallisuuskulttuuri muodostuu hyvin pitkälti toimijoiden arvoista ja asenteista. Omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan sisäisellä auditoinnilla saadaan luotettavaa ja riippumatonta tietoa toiminnan onnistumisesta, sen soveltuvuudesta ympäristöön ja turvallisuustoimintojen tehokkuudesta korkeakoulun toimintaan nähden.

Tämä opinnäytetyö esittää kriteeristön, joka on rakennettu palvelemaan ammattikorkeakoulun omatoimista varautumista. Kriteeristö on tarkoitettu käytettäväksi sisäisessä turvallisuusauditoinnissa, jonka päämääränä on antaa organisaatiolle itselleen arvokasta tietoa siitä, millaisella tasolla omatoiminen varautuminen organisaatiossa on. Opinnäytetyö koostuu kirjallisesta raportista ja kriteeristöstä. Kirjallisessa raportissa avataan tutkimusprosessia, käsitellään keskeisimpiä termejä sekä avataan kriteeristön sisällön muodostaneita lähteitä. Lopuksi esitellään johtopäätöksiä ja ajatuksia prosessista sekä annetaan jatkotutkimusehdotuksia. Itse kriteeristö muodostuu seitsemästä eri osa-alueesta, joissa käsitellään kokonaisvaltaisesti omatoimista varautumista ja pelastustoimintaa. Kriteeristö arvioi turvallisuusjohtamista, riskien arviointia ja hallintaa, teknistä ja rakenteellista paloturvallisuutta, oppilaitosten turvallisuudesta suosituksia antaneiden työryhmien toimenpide-ehdotuksien toimeenpanoa sekä omavalvontaa. Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien seurauksena perustettujen sisäasiainministeriön ja opetusministeriön asettamien työryhmien toimenpide-ehdotukset on haluttu tuoda tässä opinnäytetyössä korostetusti esille (jotta ne eivät jäisi vain pelkäksi sanahelinäksi raportteihinsa) ja ne saataisiin jalkautettua korkeakoulumaailmaan.

Tavoitteena on ollut luoda ammattikorkeakoulujen sisäiseen auditointiin soveltuva vaatimus-kriteeristö koskien omatoimista varautumista ja pelastustoimintaa. Kriteeristö ja sen ohjeisto ovat sellaisia, että auditoija pystyy johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi arviomaan korkeakoulun omatoimista varautumista ja pelastustoimintaa. Kriteeristön on laadittu sellaiseksi, ettei sen ulkopuolelle jätetä korkeakoulun toiminnan kannalta kriittisiä tekijöitä. Kriteeristö on siis johdonmukainen työkalu omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan tason arvioimiseen ja sen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Kriteeristö on helposti sovellettavissa myös muihin korkeakouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin.

2 Yleistä työstä

2.1 Työn tavoite

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on luoda ammattikorkeakoulujen sisäiseen auditointiin soveltuva vaatimuskriteeristö koskien omatoimista varautumista ja pelastustoimintaa. Kriteeristön tulee olla sellainen, että auditoija pystyy johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi arviomaan korkeakoulun omatoimista varautumista ja pelastustoimintaa ja muodostamaan kokonaiskuvan sen tilasta. Kriteeristö on laadittu sellaiseksi, ettei sen ulkopuolelle jätetä korkeakoulun toiminnan kannalta kriittisiä tekijöitä. Kriteeristö on siis johdonmukainen työkalu omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan tason arvioimiseen ja sen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Kriteeristö on helposti sovellettavissa myös muihin korkeakouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin sekä myös korkeakoulujen ulkoiseen auditointiin.

2.2 Työn rajaus

Tämä opinnäytetyö on rajattu koskemaan ammattikorkeakoulun omatoimista varautumista ja pelastustoimintaa. Näkökulmana on organisaation itsensä suorittama sisäinen objektiivinen arviointi korkeakoulun omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan tilasta.

Työstä rajataan ulos muut yritysturvallisuuden osa-alueet: rikostorjunta, henkilöturvallisuus, työturvallisuus, ulkomaantoimintojen turvallisuus, valmiussuunnittelu, tietoturvallisuus, toimitilaturvallisuus ja ympäristöturvallisuus. Ne eivät kuulu opinnäytetyön piiriin, vaikkakin omatoimisella varautumisella ja pelastustoiminnalla on osittain selkeä yhteys muun muassa rikosturvallisuuteen, työturvallisuuteen, toimitilaturvallisuuteen ja valmiussuunnitteluun. Työ ei myöskään käsittele yliopistojen tai muiden korkeakoulujen taikka toisen asteen oppilaitosten turvallisuuden auditointia, mutta on helposti sovellettavissa myös näissä ympäristöissä. Kriteeristö on sovellettavissa myös ulkoiseen auditointiin.

Työn keskeisimmän sisällön muodostavat kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö (KATA-KRI), palo- ja rakennuslainsäädäntö ja sisäasianministeriön asettaman oppilaitosten turvallisuutta tutkineen sekä opetusministeriön asettaman korkeakoulun turvallisuuskäsikirjan luoneen työryhmien raportit ja niissä annetut toimenpidesuosituksukset.

2.3 Työn rakenne

Opinnäytetyö muodostuu kolmesta elementistä: Kirjallisesta raportista, opinnäytetyön tarkoituksena olevasta vaatimuskriteeristöstä sekä mediatiedotteesta.

Tämän opinnäytetyön kirjallisessa raportissa käsitellään tätä työtä määrittäviä keskeisiä käsitteitä, auditointia ja sitä, mistä opinnäytetyössä rakennetun vaatimuskriteeristön keskeinen sisältö muodostuu. Lisäksi raportissa kuvataan koko työskentelyprosessi, johtopäätökset sekä kehittämisideat.

Vaatomuskriteeristö muodostuu johdannosta, auditointiohjeesta, prosessin kuvauksesta sekä seitsemästä eri osa-alueesta: Turvallisuusjohtaminen, riskit, asiakirjojen hallinta, rakenteellinen ja tekninen paloturvallisuus, korjausrakentamisen yhteydessä toteutettavat rakenteelliset ja tekniset turvallisuusjärjestelyt, viestintä, henkilöstön koulutus ja erityistilannejohtaminen sekä omavalvonta. Lisäksi jokainen osa-alue jakaantuu vaatimustasoon, ohjeeseen, kommenttiin, lähteeseen tai viitteeseen sekä palstaan, johon auditointi voi tehdä omia merkintöjään. Tämän opinnäytetyön kypsyysnäyte toteutettiin kirjoittamalla aiheeseen liittyvä artikkeli Turvallisuus & Riskienhallinta -lehteen.

3 Keskeiset käsitteet

Keskeisimpinä käsitteinä opinnäytetyössäni ovat turvallisuusjohtaminen, auditointi ja sisäinen auditointi, pelastuslaki, omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta, kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö ja ammattikorkeakoulu. Näitä käsitteitä avataan seuraavaksi.

3.1 Turvallisuusjohtaminen

Työsuojeluhallinto määrittää turvallisuusjohtamisen kokonaisvaltaiseksi lakisäätöiden ja omaehtoisten turvallisuusasioiden hallitsemiseksi, jossa yhdistyvät menetelmien, toimintatapojen ja ihmisten johtaminen. Turvallisuusjohtaminen sisältää ajatuksen toiminnan jatkuvasta kehittämisestä sisällyttämällä toimintaan jatkuvan suunnittelun, toiminnan ja seurannan. Jotta turvallisuusjohtaminen olisi hyvää ja kattavaa, tulee sille olla asetettu selkeät lähtökohdat: Turvallisuuspolitiikan laatiminen organisaatioon, toimintavelvoitteiden ja toimintavaltuuksien määrittäminen, riskien arviointi, mittaaminen, seuranta ja dokumentointi, osaamisen varmistaminen sekä tiedottaminen. Turvallisuusjohtaminen vaatii myös toimivan palauttejärjestelmän, jotta organisaatio pystyy jatkuvasti parantamaan käytäntöjään. (Työsuojeluhallinto, turvallisuusjohtaminen.)

Yritysturvallisuus EK määrittää turvallisuusjohtamisen osaksi koko organisaation johtamista. Turvallisuusnäkökohdat on otettu mukaan yrityksen strategiaan ja päätöksentekoon. Turvallisuusjohtamisen osa-alueiksi on perinteisesti määritetty rikosturvallisuus, tuotannon- ja toiminnan turvallisuus, työturvallisuus, ympäristöturvallisuus, pelastustoiminta, valmiussuunnittelu, tietoturvallisuus, henkilöturvallisuus, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus sekä ulkomaan-

toimintojen turvallisuus. Yritysturvallisuustoiminnalla suojataan organisaation mainetta, henkilöstöä, tietoa, ympäristöä ja omaisuutta. (EK 2009, yritysturvallisuuden osa-alueet.)

Tätä Elinkeinoelämän keskusliiton perinteistä mallia laajempi, uusi turvallisuusjohtamisnäkemys sisältää kaikki osa-alueet ja toiminnot, joiden avulla varmistetaan organisaation pääseminen asetettuihin tavoitteisiin ja joilla saadaan varmistettua suojattavien kohteiden vahingoittumattomuus. Tämä Leppäsen (2006, 57) näkemys sisältää perinteisen turvallisuuden osa-alueiden lisäksi myös liike- ja muiden riskien hallinnan.

Turvallisuusjohtaminen on siis monialainen johtamisen osa-alue, joka liittyy kiinteästi koko organisaation toimintaan ja kaikille sen tasoille. Turvallisuusjohtamisen tarkoituksena on yksinkertaistetusti suojata organisaation toimintaa siten, että organisaatio pääsee omiin tavoitteisiinsa. Turvallisuusjohtaminen on oleellisin osa-alue koko organisaation turvallisuutta ajatellen.

3.2 Auditointi ja sisäinen auditointi

Auditointi on tarkastettavasta kohteesta riippumattoman henkilön suorittamaa laatujärjestelmän auditointia. Auditointi voi olla esimerkiksi sisäinen tai ulkoinen. Sisäisissä auditoinneissa yritys itse suorittaa omaan toimintaansa kohdistuvaa auditointia. Ulkoisen auditoinnin taas voi suorittaa toinen osapuoli tai toinen yritys. Auditointi on muodollinen tilaisuus, jossa toiminnan laatua verrataan standardiin tai ohjeistoon ja näistä saatuja tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä.

Elinkeinoelämän keskusliitto on määrittänyt turvallisuusauditoinnin seuraavasti: ”Turvallisuusauditointi on riippumaton menettely, objektiivisen tiedon saamiseksi yritysturvallisuustoiminnan sisällöstä, tarkoituksenmukaisuudesta ja tuloksellisuudesta liiketoiminnan kannalta.” (EK 2009, yritysturvallisuuden osa-alueet)

3.3 Pelastuslaki

Pelastuslain (379/2011) tavoitteena on parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia. Lain tavoitteena on myös, että ihmiset pelastetaan ja tärkeät toimet turvataan onnettomuuden tapahtuessa tai sen uhatessa. Pelastuslaki säättää ihmisten, yritysten ja muiden yhteisöjen sekä oikeushenkilöiden velvollisuuksista ehkäistä onnettomuuksia ja tulipaloja, varautua onnettomuuksiin ja toimintaan ja seurauksiin näiden aikana. Lisäksi pelastuslaki määrittää väestönsuojien rakentamisesta ja ylläpidosta sekä osallistumisesta pelastustoiminnan tehtäviin ja väestönsuojelukoulutukseen. Pelastuslain (379/2011) 3. luku on erittäin keskeinen tässä opinnäytetyössä, koska se määrittää toiminnanharjoittajan sekä rakennuksen

omistajan ja haltijan velvollisuuksia. Luvussa käsitellään muun muassa rakennusten palo -ja poistumisturvallisuutta, rakennusten uloskäytäviä, kiinteistöjen pelastusteitä, laitteistojen kunnossapitoa, omatoimista varautumista sekä pelastussuunnittelua. Seuraavaksi avataan hieman omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan käsitettä.

3.4 Omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta

Tämän opinnäytetyön keskeisimpiä lähtökohtia on organisaation toiminta omatoimisen varautumisen osalta. Omatoiminen varautuminen määritetään Pelastuslaissa (Pelastuslaki, 379/2011). Pelastuslain 14 §:ssä säädetään, että rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan ehkäistävä tulipalojen syttymistä ja muiden vaaratilanteiden syntymistä, varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa, varauduttava tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät. Lisäksi on ryhdyttävä toimenpiteisiin poistumisen turvaamiseksi tulipaloissa ja muissa vaaratilanteissa sekä toimenpiteisiin pelastustoiminnan helpottamiseksi.

Pelastustoiminta on määritetty yhdeksi yritysturvallisuuden osa-alueeksi. Pelastustoiminta luo pohjan omatoimiselle varautumiselle organisaatiossa. Pelastustoimen teemaan sisältyy elinkeinoelämän keskusliiton mukaan tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisy sekä nopea ja oikea vaste onnettomuustilanteissa, valistus- ja koulutustyö, onnettomuuksien ehkäisyyn liittyvä riskienhallinta ennakoiden, poistamalla, minimoimalla ja vakuuttamalla sekä kouluttamalla henkilöstöä. Pelastustoiminnan keskeisimmät osa-alueet muodostuvat organisaation suunnitelma- ja varautumisvelvoitteista, pelastussuunnittelusta, varautumisesta suuronnettomuuksiin, vakuutusyhtiöiden antamista suojeluohjeista, paloturvallisuudesta, teknisestä paloturvallisuustasosta, tulitöiden turvallisuudesta sekä pelastusalan laitteiden ylläpidosta. (EK 2009, pelastustoiminta.)

3.5 Kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö

Sisäasianministeriön hallinnoimassa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa määritettiin, että yrityksille luodaan yhteinen yritysturvallisuuskriteeristö turvallisuusmenettelyjen yhtenäistämiseksi ja omatoimisen valvonnan ja auditoinnin parantamiseksi (Sisäisen turvallisuuden ohjelma 2008, 34). Tämä yritysturvallisuuskriteeristö on vuonna 2009 julkistettu Kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö (KATAKRI). KATAKRI tarkoitus on toimia viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteisenä kriteeristönä, joka määrittää tiedon suojaamisvaatimukset yksityiskohtaisesti. KATAKRI antaa elinkeinoelämälle mahdollisuuden valmistautua viranomaisten turvallisuusvaatimuksiin ja selkeät suositukset turvallisuustyön pohjaksi. KATAKRI antaa elinkeinoelämälle myös suositustason, jota noudattamalla yritykset voivat auditoida omaa turvalli-

suustasoaan ja tarvittaessa nostaa sitä niin halutessaan kohti viranomaisvaatimusta. KATAKRIN peruslähtökohtana on tiedon suojaaminen. Tiedon suojaamiseksi on kriteeristössä otettu huomioon yritysturvallisuuden osa-alueista erityisesti tietoturvallisuus, henkilöstöturvallisuus, toimitilaturvallisuus ja rikosturvallisuus. (Kesäläinen, M. & EK Oy, 2010.)

Kansallisessa turvallisuusauditointikriteeristössä ei käytännössä ole juurikaan huomioitu pelastustoimintaa tai omatoimista varautumista muuta kuin yleisen turvallisuusjohtamisen kautta. Opinnäytetyön vaatimuskriteeristön ensimmäisessä osassa (Turvallisuusjohtaminen: Onko korkeakoulun omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta huomioitu turvallisuusjohtamisen näkökulmasta) käsitellään asiaa juuri kansallisen turvallisuusauditointikriteeristöä mukaillen. Suomen pelastusalan keskusjärjestö (2011) on hankkeessaan luonut kansallisen turvallisuusauditointikriteeristön omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan arviointikriteeristön, jota ei kuitenkaan ole vielä julkaistu KATAKRIN yhtenä osa-alueena. Omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan arviointikriteeristössä on käsitelty omatoimista varautumista ja pelastustoimintaa turvallisuuden johtamisen, riskien hallinnan, arvioinnin ja kartoituksen, dokumentoinnin, koulutuksen ja perehdytyksen, teknisen paloturvallisuuden, erityistilanteiden ja raportoinnin sekä valvonnan näkökulmista. Opinnäytetyössä käytetään tätä Suomen pelastusalan keskusjärjestön ja konsultti Kari Helislahden tuotosta julkaisemattomana lähteenä.

3.6 Ammattikorkeakoulu

Suomessa on yhteensä 25 ammattikorkeakoulua, joissa on vuoden 2010 tilastojen mukaan yhteensä 131587 nuoriso- ja aikuisopiskelijaa (Opetusministeriö, amk-tietopalvelu amkota). Ammattikorkeakoulut ovat luonteeltaan pääosin monialaisia ja alueellisia korkeakouluja, joiden toiminnassa korostuu yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen. Ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot ovat ammatillispainotteisia korkeakoulututkintoja. Ammattikorkeakoululaki ja valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista ovat keskeisiä toimintaa ohjaavia säädöksiä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, ammattikorkeakoulutus.)

4 Toiminnallinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen. Sasin (2011, 5) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy ammatillinen taito, ammatillinen tieto, tutkiva ja kehittävä työote sekä ammatillinen viestintä. Toiminnallisen opinnäytetyön lopputuotos on tässä opinnäytetyössä korkeakoulun sisäiseen auditointiin laadittu kriteeristö. Työn metodeja sekä tutkimuksen etiikkaa selvennetään alla.

4.1 Metodit

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 178-179) mukaan yleisen luonnehdinnan mukaan metodi on ”sääntöjen ohjaama menettelytapa, jonka avulla tieteessä tavoitellaan ja etsitään tietoa tai pyritään ratkaisemaan käytännön ongelma”. He lisäävät myös, että metodit ovat tutkijan työssä aina keskeisessä asemassa. Menetelmän valintaa ohjaa se, minkälaista tietoa etsitään ja keneltä tai mistä sitä etsitään.

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tutkimuksen viitekehys on teoreettinen osuus. Tutkimuksen teoria ja viitekehys muodostuvat käsitteistä ja niiden välisistä merkityssuhteista. Viitekehys kuvaa tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja niiden välisiä suhteita, mutta viitekehys ei kuvaus siinä merkityksessä, että siinä luoteltaisiin erilaisia asioita järjestyksessä ilman käsitteellistä tarkentamista vaan viitekehys muodostuu tutkimusta ohjaavasta metodologiasta sekä siitä, mitä tukittavasta ilmiöstä jo tiedetään. Laadulliseen tutkimukseen sisältyy aina teoriaa. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu havaintojen teoriapitoisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että millainen yksilön käsitys tukittavasta ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tukittavalle ilmiölle annetaan tai millaiset ovat välineet, joita tutkimuksessa käytetään. Kaikki nämä edellä mainitut vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin, niin myös tässä opinnäytetyössä. Puhdasta objektiivista tietoa ei siis ole vaan tutkija itse vaikuttaa päätöksellään tutkimusasetelmasta, joten tiedosta tulee siinä mielessä subjektiivista. Laadullinen tutkimuksen analyysi voi olla empiirinen tai teoreettinen. Empiirinen analyysi korostaa aineiston keräämis- ja analyysimetodeja kun taas teoreettiseen analyysiin ei ole varsinaista metodologiaa. Teoreettisessa analyysissä uskottavuuden kannalta keskeistä on se, kuinka uskottavasti ja pätevästi lähteaineistoa käytetään. Laadullinen tutkimus on empiiristä, joten tämänkin opinnäytetyön on toteutettu empiirisesti analysoiden. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 17-22.)

Laadullisen tutkimuksen aineiston hankinta tapahtuu yleensä haastattelemalla, kyselyllä, havainnoimalla tai erilaisista dokumenteista keräämällä tietoa. Näitä menetelmiä voidaan käyttää vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdistelemällä. Tässä toiminnallisessa tutkimuksessa tietoa kerättiin lähes ainoastaan erilaisista dokumenteista kuten KATAKRISTA, työryhmien raporteista ja lainsäädännöstä. Tällaisten dokumenttien analyysissä voidaan käyttää sisällönanalyysia. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 71-84.)

Tämä opinnäytetyö on hyvin suurilta osin rakennettu sekundaariaineistosta. Sekundaariaineisto on muiden keräämää tietoa. Tässä opinnäytetyössä sekundaariaineistoa edustavat kansallisen turvallisuusauditointikriteeristön julkaisematon osa-alue omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta sekä korkeakoulun ja oppilaitosten turvallisuutta tutkineiden työryhmien raportit. Huomionarvoista (Hirsjärvi ym., 2011, 181-184) on se, että valmiita aineistoja ei yleensä pysty soveltamatta käyttämään tutkimuksissa. Kaikkiin valmiisiin materiaaleihin tulee suhtautua kriittisesti eli tutkimuksen tekijä tarvitsee lähdekritiikkiä. Tässä opinnäytetyössä lähdekritiikin tekemisen tekee helpommaksi se, että taustamateriaali on hyvin laadukasta koostuen

muun muassa. kansallisessa käytössä olevasta kriteeristöstä, standardeista, lainsäädännöstä jne.

Aineisto koostuu siis suurilta osin KATAKRIN omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan osiosta, vakavien henkilöriskien hallinta - korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - julkaisusta, oppilaitosten turvallisuus -raportista, palo- ja rakennuslainsäädännöstä sekä oppilaitoksen turvallisuusoppaasta. Työn tavoitteena on näistä palasista luoda työkalu ammattikorkeakouluille.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on kuinka ammattikorkeakoulun omatoimista varautumista ja pelastustoimintaa voidaan sisäisesti arvioida? Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on ollut luoda ammattikorkeakoulun omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvä kriteeristö, jonka avulla ammattikorkeakoulu itse voi arvioida toimintansa tasoa. Jotta arviointi olisi luotettava, tulee kriteeristön olla mahdollisimman kattava. Kriteeristön osa-alueiden tulee kattaa turvallisuusjohtamisen osa-alue, joka luo pohjan koko turvallisuustoiminnoille, turvallisuuskulttuurin arvioinnin osa-alue, joka arvioi turvallisuuskulttuuria (esim. henkilöstön kouluttamista, turvallisuuden jalkauttamista jne.), turvallisuustekniikan ja rakenteellisen paloturvallisuuden ylläpitoa ja kehitystä arvioiva osa-alue sekä toimintaan kohdistuvien riskien arvioinnin ja analysoinnin osa-alue. Lisäksi kriteeristön tulee kattaa Jokelan ja Kauhajoen kaltaisten vakavien väkivaltatilanteiden varalle annetut toimenpide-ehdotukset. Kriteeristön tässä versiossa on korostettu vakavien väkivaltatilanteiden varalle varautumisen arviointia, koska tällaisista tilanteista annetut turvallisuusohjeistukset ovat vasta viime vuosina tulleet osaksi koulujen turvallisuutta ja ne tulee saada saatettua osaksi ammattikorkeakoulujen turvallisuustoimintaa. Ylipäättään kriteeristön tulee kattaa mahdollisimman laajasti koko omatoimisen varautumisen alue yleisellä tasolla menemättä kuitenkaan menemättä liiaksi yksityiskohtiin, jottei kriteeristöstä tulisi sisäisen palotarkastuslomakkeen kaltaista yksityiskohtaista tarkastuslistaa. Oppilaitoksen korkeatasoinen turvallisuuskulttuuri vaatii Waittisen ja Ripatin (2009, 5) mukaan johdon aitoa sitoutumista turvallisuusasioihin, riskienarviointia, pelastussuunnitelman päivittämistä ja laatimista, turvallisuusorganisaation nimeämistä ja kouluttamista, koko henkilöstön kouluttamista säännöllisesti sekä oppilaille järjestettyä turvallisuusopetusta. Lisäksi heidän mukaansa turvallisuuskäsikirjastoa tulee täydentää, turvallista poistumista tulee harjoitella, turvallisuuden omavalvontaa tulee suorittaa säännöllisesti ja koko henkilöstö on saatava mukaan tekemään turvallisuustyötä. Opinnäytetyön kriteeristö vastaa näihin vaatimuksiin mainiosti.

Aineistona tässä opinnäytetyössä on käytetty kriteeristön sisällön osalta KATAKRIn 2011 julkaistua versiota, Suomen Pelastusalan keskusjärjestön tuottamaa, mutta julkaisematonta KATAKRIn omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan kriteeristöä, sisäasianministeriön asettaman oppilaitosten turvallisuutta tutkineen työryhmän raporttia, opetusministeriön asettaman työryhmän raporttia ”vakavat henkilöriskit, oppilaitoksen turvallisuusopasta sekä palo-

ja rakennuslainsäädäntöä. Auditoinnin teoreettista tietopohjaa on haettu standardeista, turvallisuusjohtamisen oppaista sekä turvallisuusauditointia ja auditointia käsittelevästä kirjallisuudesta.

Aineiston sisällön analyysi eteni opinnäytetyössä hyvin pitkälti rinnakkain aineiston hankinnan kanssa. Analysointi aloitettiin heti, kun oli jotain materiaalia, josta koostaa tietoa. Analysointi perustui sisällön analysointiin, eli tarkoituksena on ollut saada hajanaisesta lähdemateriaalista informaatioarvoa analysoinnilla. Sisältöä on analysoitu vertaamalla sitä lainsäädännön ja yleisiin omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyviin keskeisiin teemoihin. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Tutkimus eteni Tuomen ym (2009, 90) analyysin etenemisen kuvauksen mukaisesti. Tutkimuksen ensimmäinen vaihe oli päättää, mitä lähdemateriaalia käytetään kriteeristön luomiseen. KATAKRI, työryhmien raportit sekä palo- ja rakennuslainsäädäntö ym. lähteet olivat luonnolliset lähteet kriteeristön rungon luomiselle. Tämän jälkeen käytiin järjestelmällisesti läpi KATAKRIN turvallisuusjohtamisen osa-alueen sekä julkaisemattoman KATAKRIN omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan kriteeristön ja työryhmien raportit sekä pelastuslain (2011/379). Sisällöistä eriteltiin omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvät asiat. Tämän jälkeen asiat kerättiin yhteen, teemoiteltiin omiksi osa-alueikseen siten, että KATAKRIN omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan kriteeristössä käytössä ollut jaottelu loi rungon kriteeristön osa-alueille. Osa-alueita täydennettiin oppilaitosten turvallisuutta tutkineiden työryhmien suosituksilla.

Analyysimallina on käytetty teorialähtöistä analyysia, joka on perinteinen analyysimalli. Teorialähtöinen analyysi nojaa tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään malliin. Tässä opinnäytetyössä näitä edustaa mm. KATAKRIN osa-alueet sekä palo- ja rakennuslainsäädäntö. Kyse on siis siitä, että aineiston analyysia ohjaa jokin jo tunnettu kehys. Tällaisen tutkimuksen taustalla on aikaisemman tiedon testaaminen uudessa kontekstissa. Teorialähtöistä analyysia ohjaa jo tiedossa olevat faktat, jotka ohjaavat sitä kuinka aineiston hankinta järjestetään ja kuinka tutkittava ilmiö käsitteenä määritetään. (Tuomi ym 2009, 97-99)

5 Ammattikorkeakoulun turvallisuusympäristö

Korkeakoulun turvallisuuskäsikirjassa (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen & Vuoripuro 2010, 7) korkeakoulun turvallisuusympäristö rakentuu korkeakoulujen avoimesta toiminnasta ja siitä, että niitä voidaan pitää monilta osin julkisina tiloina. Toimitilat itsessään ovat erikoisia ja ne on suunniteltu eri käyttötarkoituksiin. Kyseessä voi olla vain yhdessä rakennuksessa toimiva korkeakouluyksikkö, useiden rakennusten muodostama kampusalue, jossa kaikilla on oikeus liikkua, tai mitä tahansa tältä väliltä. Vaikka kouluympäristö on hyvin avoin, voi

korkeakouluilla olla opetus- tai tutkimusyksiköitä, joissa liikkuminen on valvottua ja rajoitettua. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen & Vuoripuro 2010, 7)

Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien jälkeen oppilaitosten turvallisuutta analysoinut ja toimenpide-ehdotuksia antanut sisäasianministeriön asettaman työryhmä on raportissaan kiinnittänyt myös huomioita opiskeluympäristöjen avoimuuteen. Raportin mukaan avoin opiskeluympäristö korvannee perinteisen luokkahuoneen ja sähköiset oppimisalustat ja -ympäristöt tulevat lisääntymään. Enää ei siis työskennellä perinteisissä luokkahuoneissa opettajan johdolla. Tällainen avoimuus tuo haasteita turvallisuudelle, koska tiloissa pystyy helposti liikkumaan vapaasti. Lisäksi esimerkiksi vahingon tekeminen helpottuu. Lisäksi koulurakennuksiin liittyy myös normaaliajan ulkopuolista käyttöä, jolloin paikalla ei ole välttämättä vakituista henkilökuntaa, joka tuntisi tilat ja toimintatavat. raportissaan (Työryhmän raportti 2009, 19) Kauhajoen ja Jokelan tapahtumat ovat myös osaltaan nostaneet esiin uuden muodon korkeakoulujen turvallisuusympäristössä ja se tulee ottaa huomioon korkeakoulujen turvallisuus suunnittelussa (Oppilaitosten turvallisuus 2009). Korkeakoulut avoimine tiloineen, normaaliajan ulkopuolisine käyttöineen ja uudet uhat, luovat haastavan ympäristön turvallisuuden ylläpitämiselle.

5.1 Korkeakoulujen varautumissuunnitelma

Ammattikorkeakoululain (9.5.2003/351) yhdeksännen luvun 43a § velvoittaa ammattikorkeakoulujen varautumissuunnitelman osalta. ”Ammattikorkeakoulujen tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa sekä häiriö- ja erityistilanteissa.”

5.2 Oppilaitosten turvallisuus - työryhmän raportti

Tämän opinnäytetyön yksi keskeisimpiä lähteitä on ollut oppilaitosten turvallisuutta käsitelleen työryhmän raportti. Sisäasianministeriö asetti vuonna 2009 oppilaitosten turvallisuustyöryhmän, jonka tehtävänä oli laatia Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien kaltaiset teot käsittävät pelastussuunnitelmien täydentämisohjeet, ohjeet oppilaitoksille, poliisille ja pelastusviranomaisille toiminnasta oppilaitoksiin kohdistuvissa uhkaustilanteissa sekä suunnitelma ohjeiden jalkauttamisesta ja niihin liittyvästä koulutuksesta. Työryhmän raportti ”Oppilaitosten turvallisuus” on raportin mukaan rajattu koskemaan perusopetusta ja toisen asteen koulutusta, mutta raportissa on suoraan korkeakouluissa hyödynnettäviä toimenpidesuosituksia. Alla käsitellään näitä suosituksia, joilla on selvä kontaktipinta omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan ammattikorkeakoulussa. (Oppilaitosten turvallisuus 2009.)

5.3 Omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvät toimenpidesuosituksukset

Oppilaitosten turvallisuutta tutkinut työryhmä antoi raportissaan (2009, 25-28) seuraavat toimenpide-ehdotukset, jotka liittyvät omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan. Toimenpide ehdotukset ottavat kantaa pelastussuunnitelmien täydentämiseen, turvallisuuskansioiden rakentamiseen, koulujen turvallisuusoppaan laatimiseen, korkeakoulujen turvallisuushankkeeseen, henkilöstön kouluttamiseen ja tekniseen turvallisuuteen. Näillä ohjeilla täydennetty pelastussuunnitelma ottaa huomioon Jokelan ja Kauhajoen kaltaiset tapahtumat.

(Oppilaitosten turvallisuus 2009.)

5.3.1 Pelastussuunnitelmien täydentäminen

Poliisi on laatinut ohjeet koulujen turvallisuusjohdolle ja poliisille avustamaan uhka-arvion tekemisessä sekä uhka- ja vaaratilanteissa. Näillä ohjeilla on tarkoitus auttaa turvallisuustilanteen hahmottamista oppilaitoksessa, luoda toimintamalleja poikkeuksellisten tilanteiden varalle, helpottaa uhkatilanteiden tunnistamista sekä auttaa uhka-arvion tekemisessä. Koulu saa nämä ohjeet käyttöönsä ohjauksen kera paikalliselta poliisilta. Nämä ohjeet eivät ole julkisia vaan ne jokainen oppilaitos saa paikalliselta poliisilta. Lisäksi turvallisuustyöryhmä ehdottaa ohjeistamaan eri tilanteissa käytettävät kuulutukset, merkkiänet ja muut varoittamiseen liittyvät menetelmät. Koulut velvoitetaan saattamaan pelastussuunnitelmansa näiden uusien ohjeiden mukaisiksi. (Oppilaitosten turvallisuus 2009)

5.3.2 Turvallisuuskulttuuriin liittyvät toimenpideohjeet

Turvallisuustyöryhmä esitti, että kaikki oppilaitoksen turvallisuusasiakirjat ja turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat kootaan koulun turvallisuuskansioon. Kansioon sisällytetään eri lainsäädännöissä ja normeissa edellytetyjen ja yleensä jo laadittujen suunnitelmien turvallisuuteen liittyvät osat. Työryhmä myös ehdotti opetusministeriölle, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjille laaditaan turvallisuusopas, jossa annetaan käytännön ohjeita koulujen riskien arviointiin ja turvallisuussuunnitteluun. Opetusministeriön ja opetushallituksen tulee oppilaitoksia ohjeistaessaan hyödyntää korkeakoulujen turvallisuushankkeessa tuotettavaa suunnittelukäsikirjaa soveltuvin osin. Myös koulujen henkilöstö tulee perehdyttää uusiin uhkiin. Suunnitelmien toimivuutta on harjoiteltava säännöllisesti sisäisillä harjoituksilla. Perehdytyksissä ja toimintaharjoituksissa on harjoiteltava myös sitä, kuinka tiedonvälitys ja yhteistyö toteutetaan. Lisäksi turvallisuustyöryhmä ehdotti harjoitusten järjestämistä yhdessä pelastustoimen ja poliisin kanssa. Opettajien ja muun henkilökunnan koulutuksessa on oltava jo peruskoulutusvaiheessa riittävästi turvallisuutta koskevaa koulutusta. Opetushallinto, poliisi ja pelastustoimi jatkavat yhteistyötä täydennyskoulutuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sisältöjen kehit-

tämisessä. Koulutusta tulee järjestää myös oppilaitosten muulle henkilöstölle. (Oppilaitosten turvallisuus 2009)

5.3.3 Koulurakennuksen rakennustekninen turvallisuus

Turvallisuustyöryhmä suositti koulurakennuksille seuraavia rakennusteknisiä turvallisuusparannuksia:

- Koulurakennus varustetaan automaattisella palovaroitinjärjestelmällä, automaattisella paloilmotittimella tai automaattisella sammutuslaitteistolla (sprinkler).
- Koulurakennukseen asennetaan tallentava kameravalvontajärjestelmä riskien arvioinnin perusteella.
- Koulurakennukseen asennetaan kulunvalvontajärjestelmä riskienarvioinnin perusteella.
- Kuulutusjärjestelmä asennetaan aina yli 100 oppilaan koulurakennuksiin ja aina kaksi - tai useampikerroksisiin rakennuksiin. (Oppilaitosten turvallisuus 2009)

Lisäksi turvallisuustyöryhmä suositteli seuraavia rakenteellisia ratkaisuja:

- Sisäseinissä ja - ovissa olevat ikkunat tulee olla vaaratilanteessa helposti ja nopeasti peitettävissä esim. verhoihin tai kaihtimiin.
- Sisälle suojautumisen varmistamiseksi peräkkäin olevien luokahuoneiden välisiin seiniin voidaan rakentaa ovi, jonka kautta vaara voidaan paeta. Ovi voi olla myös varatie. Havaittavuutta voidaan tehostaa merkitsemällä poistumisreitti lattiaanrajaan jälkiheijastavin opastein.
- Rakennusten sisätilat merkitään niin, että henkilökunnalla ja oppilailla on selkeä yhteinen käsitys siitä, missä osassa koulua he ovat ja miten sitä nimitetään. Rakennuksessa liikkumista ja suunnistautumista voidaan helpottaa muun muassa pintojen väri-tyksillä, selkeillä kerrosmerkinnöillä tai muilla merkinnöillä lattioissa ja seinissä. Tiiloilla on oltava oven molemmin puolin selkeä nimi tai muu tunnistus. Samoja merkintätapoja on noudatettava kiinteistötietolaatikon pohjapiirroksissa ja paikantamiskaavioissa.
- Poistumisen opaskarttoja on oltava sijoiteltuina sisääntulo-oville ja eri kerroksiin.
- Työryhmä ehdotti myös oppilaitoksiin tehtäviksi kiinteistötietojen laatikkoa, jossa säilytetään koulurakennuksen pohjapiirustuksia tarvittavine merkintöineen poliisi- ja pelastusviranomaisia varten.
- Rakennuksen tuulikaappiin tai muualle pääoven läheisyyteen asennetaan lukittava vahvarakenteinen kaappi pelastushenkilöstön ja poliisin käyttöön. Laatikossa tulee ol-

la laminoituna oleelliset tiedot rakennuksesta ja useita kopioita kiinteistön pohjaku-
vista.

- Lisäksi työryhmä ehdottaa, että asiattomien henkilöiden pääsy kiinteistöön ja siellä liikkuminen estetään lukituksin. (Oppilaitosten turvallisuus 2009.)

Nämä työryhmän keskeiset omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvät ehdo-
tukset on huomioitu tässä opinnäytetyössä.

5.4 Korkeakouluturvallisuus - hanke

Jokelan ja Kauhajoen tapahtumat ovat vaikuttaneet oppilaitosten henkilökunnan ja opiskeli-
joiden turvallisuuden tunteeseen. Nämä vakavat väkivallan teot ovat synnyttäneet pelkoa
opiskelu- ja työrauhan vakavasta häiriintymisestä sekä vakavasta väkivallan mahdollisuudesta
korkeakouluissa. Vuonna 2008 opetusministeriö kutsui eri korkeakoulujen asiantuntijat koolle.
Tällöin päätettiin ryhtyä valmistelemaan korkeakouluille ohjeistoa ja toimintamallia vakavien
väkivaltatilanteiden varalle. Laurea - ammattikorkeakoulun Sid Security Laboratoryn koor-
dinoimassa hankkeessa tuotettiin korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - vakavien henkilöriskien
hallinta - opas, jossa on esitetty keskeiset suositukset korkeakoulujen turvallisuuden kehittä-
miseksi. Tässä opinnäytetyössä on huomioitu nämä keskeiset suositukset niiltä osin kuin ne
kuuluvat omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan käsitteiden piiriin. Korkeakoulun
turvallisuuskäsikirjassa on monia osa-alueita, jotka ovat samoja kuin oppilaitosten turvallisuus-
raportissa. Alla käydään läpi niitä osa-alueita, joita ei ole oppilaitosten turvallisuus- raportis-
sa mainittu ja jotka liittyvät omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan. Suositukset
käsittelivät kriisiviestintää, hätätilannejohtamista, rakennuksesta poistumista sekä sisälle
suojautumista. (Kreus ym 2010.)

5.4.1 Kriisiviestintä

Etukäteen suunniteltu kriisiviestintä on omiaan tehostamaan toimintaa poikkeustilanteissa,
torjumaan materiaalisia vahinkoja, suojelemaan mainetta tai estämään jopa ihmisten tervey-
den vaarantuminen. Viestintä kuuluu oleellisena osana omatoimiseen varautumiseen ja pelas-
tustoimintaan. Korkeakoulujen turvallisuuskäsikirja (2010) käsittelee turvallisuusviestintää
hyvin monipuolisesti. Kriisiviestintä on tarkoitettu kriisitilanteisiin, jossa jokin tapahtuma
uhkaa korkeakouluyhteisön aineellisia tai aineettomia arvoja eli henkilöstöä, opiskelijoita,
kiinteistöä, irtainta omaisuutta tai yhteisön mainetta. Kriisi voi olla myös äkillinen onnetto-
muus tai hiipien, huomaamatta etenevä tapahtumaketju. Tällaisissa tilanteissa tarvitaan kii-
siviestintää, joka on nopeaa ja tehokasta. Kriisiviestinnän suunnittelu voidaan aloittaa kun
toimintaa kohtaavat uhkatilanteet on kartoitettu. Kriisiviestintä muodostuu kolmesta eri vai-
heesta: ennakointi, valmistautuminen ja toiminta. Kriisiviestinnän peruseräpäätteinä ovat no-

peus, avoimuus, rehellisyys, jatkuvuus, uskottavuus, vastuullisuus ja niin edelleen. Omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyviä sisäisen tiedottamisen välineitä korkeakouluissa voivat olla ainakin matka- ja pöytäpuhelimet, joita voi käyttää esimerkiksi hätäviestipalveluihin, yleisöhälyttimet, joilla annetaan yleinen vaaramerkki ja kaiutinkuulutukset, joilla voidaan varoittaa henkilöstöä rajatuilla alueilla. (Kreus ym 2010,14.)

Korkeakoulun turvallisuuskäsikirjassa (Kreus ym 2010, 53-54) annetaan toimenpideehdotuksia kuulutus- ja sisäpuhelinjärjestelmästä ja atk-informaatiojärjestelmästä. Käsikirjassa suositetaan seuraavia toimenpiteitä:

- Hälytys- tai kuulutusjärjestelmä on tehtävä aukottomasti toimivaksi. Siinä on oltava selkeä äänentoisto, selkeä ja helppokäyttöinen käyttöpaneeli. Lisäksi yksi käyttölaite tulisi olla sijoitettuna samaan tilaan, jossa kameravalvonnan monitorit ovat.
- Kuulutuslaitteiston suositellaan olevan sellainen, että sillä voidaan kuuluttaa erikseen rakennuksen eri osiin.
- Palotilanteen merkkiäänäni on erotettava muusta uhka- ja vaaratilanteesta.
- Hälytyksestä on käytävä ilmi kokoontumispaikalle poistumisen tai sisälle suojautumisen tarve.
- Viestintä vaaratilanteesta on tehtävä kaksisuuntaiseksi.

5.4.2 Hätätilannejohtaminen

Korkeakoulun turvallisuuskäsikirjassa (Kreus ym. 2010, 64-65) hätätilannejohtamisen osalta tärkeimmäksi viestiksi nousee se, että kuka tahansa henkilöstöstä voi joutua tilanteeseen, jossa on osattava johtaa tilannetta ilman, että joku toinen tulee auttamaan. Viranomaisen saapumiseen saakka kuka tahansa henkilökunnasta voi joutua johtamaan tilannetta ja tekemään päätöksiä sen hetkisestä tilanteesta, jakamaan tehtäviä muille ja valvomaan, että tehtävät toteutetaan. Johtamisessa hätätilanteessa päätökset joudutaan tekemään usein vähäisen tiedon turvin. Hätätilanteessa opiskelijat todennäköisesti turvaavat luennon pitäjään. (Kreus ym 2010.) Oman mielipiteeni mukaan henkilökuntaa tulee kouluttaa toiminnan johtamiseen ja korostaa sitä, että ensimmäisenä paikalla olevan on otettava tilannejohto käsiinsä.

5.4.3 Yleistä rakennuksesta poistumisesta ja sisälle suojautumisesta

Erilaiset vaara-, uhka- ja hätätilanteet saattavat vaatia rakennuksesta poistumisen eli evakuoitumisen tai sisälle suojautumisen. Rakennuksesta voidaan joutua poistumaan esimerkiksi tulipalon vuoksi kun taas sisälle joudutaan suojautumaan esimerkiksi lähistöllä tapahtuneen kemikaalionnettomuuden vuoksi. Toisaalta vakavassa väkivaltatilanteessa, esim. ampumata-

pauksessa, tulee tilannekohtaisesti päättää suojaudutaanko sisälle vai evakuoitutaanko ulos. Vaihtoehtona voi olla myös, että osassa tiloja suojaudutaan sisälle ja osasta tiloista pyritään ulos turvalliseen paikkaan. Yksiselitteisiä toimintamalleja on vaikeaa antaa, koska paikalliset olosuhteet ja tilanne kokonaisuutena ratkaisevat toimenpiteet. (Kreus ym 2010, 66.)

5.4.4 Rakennuksesta poistuminen

Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja ehdottaa tiloista poistumiseen kahta mallia: aluevastaava-malli ja turvapiste-malli. Aluevastaava-mallissa kiinteistö on jaettu pienempiin osiin, joihin on nimetty omat aluevastaavat, jotka johtavat poistumista ja varmistavat, että tilat ovat tyhjiä. Tämä malli on toimiva, mikäli sitä on harjoiteltu tarpeeksi ja henkilökunta työskentelee jatkuvasti samoissa työpisteissä. Tämän mallin huono puoli on se, että vastuuhenkilöt voivat olla hädän hetkellä muualla, jolloin muun henkilöstön on otettava johtovastuu. Tämä malli vaatii koko henkilöstön kouluttamista myös hätäpoistumisen ohjaamiseen. Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja suosittelee turvapiste-mallia. Tässä mallissa nimetään ainoastaan poistumisalueet, mutta ei aluevastuuhenkilöitä, koska ensimmäisenä paikalle tullut henkilökuntaan kuuluva ottaa alueen vastuun. Tämä malli vaatii myös koko henkilökunnan kouluttamisen hätätilanteen johtamiseen ja poistumisen ohjaamiseen. Poistumisharjoittelussa on painotettava johtovastuun ottamista. Tässä turvapistemallissa sijoitetaan kullekin poistumisalueella turvapisteet, joissa on helposti saatavilla hätätilanteessa käytettävää materiaalia. (Kreus ym. 2010, 66-67)

5.4.5 Sisälle suojautuminen

Sisälle suojaudutaan, mikäli lähellä on tapahtunut kemikaalivuoto, säteilyonnettomuus tai muu sellainen tilanne, joka vaatii suojautumaan sisätiloihin. Sisätiloihin voidaan joutua suojautumaan myös vakavan väkivaltatilanteen, esimerkiksi ampumistapauksen vuoksi. Suojautumiskäskey onnettomuustilanteessa voi tulla yleisenä vaaramerkkinä, viranomaistiedotteena radiosta tai muuta kautta. Mikäli sisälle joudutaan suojautumaan vakavan väkivallan teon tai sen uhan vuoksi on tähän kaksi eriasteista suojautumista:

- Ensimmäisen asteen suojautumisessa syynä suojautumiselle voi olla uhkatilanne korkeakoulun sisällä tai lähialueella tai kyseessä voi olla myös uhkaus, jonka vakavuudesta ei ole varmuutta. Tällöin käskytetään henkilöt käytäviltä luokkatiloihin ja pihalta rakennukseen sisään, lukitaan ovet ja jäädään odottamaan lisätietoja viranomaiselta.
- Toisen asteen sisälle suojautumisessa korkeakoulussa tai lähialueella on käynnissä vakava väkivaltatilanne. Tällöin lukitaan tilojen ovet, sammutetaan tilojen valot ja suljetaan verhot. Lisäksi henkilöiden tulee sammuttaa puhelimet (ei johtaja tai opettaja), tilojen ovien eteen kasataan esteitä ja mennään makaamaan lattialle. (Kreus ym, 2010, 67-68.)

6 Auditointi

Tässä luvussa avataan hieman auditointia käsitteenä. Lähtökohtana auditoinnille on vertailu johonkin malliin, kuvaukseen, toimintaohjeeseen, tavoitteisiin tai kriteereihin, joita voivat olla esimerkiksi laatupalkintokriteerit, erityiskriteeristöt tai organisaation johdon itse määrittämät kriteerit, jotka on asetettu toiminnan tavoitteeksi. Auditoinnilla haetaan näyttöä siitä, onko toiminta kriteerien mukaista ja mitä toiminnan kehittämiseksi tulee tehdä (von Bagh 2002, 73). Tässä opinnäytetyössä kriteeristö on rakennettu lainsäädännön, asetusten ja kansallisen turvallisuusauditointikriteeristön pohjalta sekä sisäasianministeriön asettaman, oppilaitosten turvallisuutta käsitelleiden työryhmien toimenpidesuosituksista. Kriteeristön suunnittelussa tuleekin käyttää apuna lainsäädäntöä, standardeja, ohjeita ja erilaisia laadunarviointityökaluja. Sisältö voi olla näiden yhdistelmää tai yksittäinen osa-alue.

6.1 Auditointi prosessina

Auditointimuotoja on erilaisia: sisäisiä auditointeja, ulkoisia auditointeja tai ulkopuolisen tekemiä auditointeja. Tämä opinnäytetyö keskittyy sisäisiin auditointeihin. Sisäinen auditointi on yrityksen oman henkilöstön (laatupäällikön, turvallisuuspäällikön tms.) suorittamaa yrityksen osan suorituskyvyn arviointia. Sisäinen auditointi tehdään aina organisaation oman johdon tarpeisiin, jotta johto voi analysoida organisaation tilaa ja kehittää sen toimintaa. Sisäinen auditointi on perusvaatimus sille, että ulkopuolisen suorittama auditointi hyödyttää organisaatiota. Lisäksi on huomioitava, että ulkoinen auditointi ei koskaan kerro niin hyvin organisaation todellisesta tilasta kuin sisäinen auditointi. (von Bagh 2002, 75- 77.)

Sisäisen auditoinnin voi suorittaa myös vertaisorganisaation eli toisen ammattikorkeakoulun kanssa. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun riippumatonta auditoijaa ei omasta organisaatiosta löydy tai halutaan kerätä oppia ja kokemuksia puolin ja toisin vertaisorganisaation kanssa.

6.2 Auditoinnin elementit

Kattavassa auditoinnissa on kolme elementtiä: Organisaatio ja siellä työskentelevät ihmiset, arviointiryhmä ja heidän käyttämät teoriat ja mittarit sekä henkilöt, jotka vastaanottavat ja hyödyntävät auditoinnissa saatuja tuloksia ja antavat resurssit toiminnan kehittämiseksi auditoinnista saatavien tulosten perusteella (Kuusisto 2000. 57-58). Kuusisto (2000, 5) on myös määrittänyt auditoinneille kaksi päätehtävää, jotka ovat toimintojen lainsäädännön vaatimustenmukaisuuden varmistaminen sekä käytössä olevien menetelmien ja käytäntöjen oikeatyyppisyyden ja tehokkuuden arvioiminen. Turvallisuusauditointi on hänen mielestään osa

organisaation johtamistoimintoja, ja verrattavissa laadun- tai ympäristönhallintajärjestelmiin.

Auditoinnin yksi päätehtävistä näyttelee erityisen suurta osaa juuri tässä opinnäytetyössä, koska, omatoimisen varautumista ja pelastustoimintaa ohjaa nimenomaan hyvin pitkälti lainsäädäntö.

6.3 Auditointimenettelyn suunnitleminen

Auditoinnit on suoritettava järjestelmällisesti ja suunnitellulla tavalla. Auditoinnille on suunniteltava ohjeistus, joka huomioi vähintään seuraavat asiat: Auditointiprosessin ohjeistuksessa on huomioitava auditoiden koulutus- tai kokemusvaatimusten määrittäminen, auditoiden nimeäminen tehtäviinsä, heidän vastuiden ja valtuuksien määrittäminen auditointiprosessissa, auditointisuunnitelman laatiminen ja auditoinnin aikatauluttaminen. Ohjeistuksessa on muodostettava myös auditointiryhmä, nimettävä auditoidille asiantuntija-apua antavat tekniset asiantuntijat. Lisäksi laaditaan auditointiohjelma, kuvataan auditoinnin valmistelu ja sen suorittaminen sekä suunnitellaan auditoinnin tulosten raportointi vastuuhenkilöille ja organisaation johdolle. Viimeisenä ohjeistuksessa tulee olla auditoinnin onnistumisen ja tehokkuuden arviointi. (von Bagh 2002, 75-76.)

6.4 Auditoinnin kulku

Hyvin suoritettu auditointi vaatii toiminnan järjestelmällistä läpiviemistä. Alla avataan auditointiprosessin kulkua. Prosessiin sisältyy auditoinnin valmisteluvaiheen toimenpiteet, auditoinnista ilmoittaminen sekä auditointitapahtuman kulku.

6.4.1 Auditoinnin valmistelu ja ilmoitus auditoinnista

Kansanviisaus ”Hyvin valmistelu on puoliksi tehty” pätee myös auditointiprosessiin. Valmistelu on koko auditoinnin kannalta tärkein osa. Mikäli valmisteluun ei paneuduta tarpeeksi, voidaan koko auditointiin käytetyt resurssit (aika, työ, raha jne.) hukata.

Auditoitavaan kohteeseen tai kohderyhmälle on ilmoitettava auditoinnista tarpeeksi ajoissa. Ilmoituksen antamisessa on huomioitava, että kohdeorganisaatiolle jätetään valmistautumisaikaa, jotta auditointiin saadaan järjestettyä tarvittavat henkilöt ja asiakirjat. Ilmoituksen tulee mainita ainakin auditoinnin ajankohta, asiakirjat, jotka liittyvät auditointiin, auditointiryhmän jäsenten nimet sekä tarkastuslista. (von Bagh 2002, 81-82.)

Omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan auditoinnissa tarvittavia asiakirjoja ovat:

- Turvallisuuspolitiikkaa määrittävä asiakirja
- Turvallisuusorganisaation toimintaa määrittävä suunnitelma
- Asiakirja, josta voidaan todeta turvallisuustoiminnalle asetetut tavoitteet ja budjetti
- Korkeakoulun toimintaa koskeva riskianalyysi
- Pelastussuunnitelma(t) (Tilapäismajoituksen ja yleisötilaisuuden suunnitelma)
- Poistumisaikalaskelma
- ATEX-Räjähdyssuojausasiakirja
- Henkilökunnan käyttöön tarkoitettu turvallisuuskansio
- Koulutussuunnitelma sekä tiedot koulutukseen osallistuneista henkilöistä
- Alkuperäiset rakennusluvat, muutoslumat ja rakennuspiirustukset
- Paloilmoitinlaitteiston ja automaattisten sammutuslaitteistojen käyttö- ja huolto-ohjelma, laitteistojen ylläpitopäiväkirjat sekä valtuutetun tarkastusliikkeen suorittaman määräaikatarkastuksen pöytäkirjat
- Turva- ja merkkivalojärjestelmien, savunpoistojärjestelmien, savuun reagoivien palo-ovien ja väestönsuojan käyttö- ja huolto-ohjeet sekä ylläpitopäiväkirjat
- Sähkölaitteiston määräaikaistarkastuksesta laadittu pöytäkirja
- Palotarkastuspöytäkirjat
- Sisäinen palotarkastuslomake (Tilapäismajoituksen ja yleisötilaisuuden tarkastuslista)
- Tulitöiden valvontasuunnitelma
- Vakuutusasiakirjat
- Vaara- ja onnettomuustilanteita varten laadittu tilannejohtosuunnitelma
- Tilapäishenkilöstöä koskeva perehdytysmateriaali
- Mahdollinen korjausohjelma

6.4.2 Auditointitapahtuma

Kun kohdeorganisaatio on saanut valmistelevat toimenpiteet suoritettua, voi itse auditointitapahtuma alkaa. Auditointi alkaa aloituskokouksella, jossa selvitetään, mitä auditoinnin aikana tulee tapahtumaan. Aloituskokouksessa sovitaan tarkasti auditointiaikataulusta, yhteenvetokokouksista ja lopetuskokouksesta sekä vastataan auditoitavien kysymyksiin. Itse auditoinnissa tietoa kerätään tutustumalla dokumentteihin, haastattelemalla, tutkimalla ja arvioimalla. Kun kaikki tarpeellinen tieto on saatu, tulee auditoijan analysoida tieto ja päättää millaisia korjaustoimenpiteitä tarvitaan. Tämän jälkeen suositellaan pidettäväksi lopetuskokousta.

kous, jotta auditointi voidaan käydä keskeisimmiltä osiltaan läpi. Auditoinnista laaditaan kirjallinen raportti, jotta havainnot ja kehittämistoimenpiteet saataisiin toimeenpanoon. Raportti on käytännössä lopetuskokous kirjallisessa muodossa. Raportissa on esitettävä todetut tulokset ja poikkeamat, näiden perusteella esitetyt korjaavat toimenpiteet sekä auditoijan kannanotto organisaation toiminnan kriteeristön mukaisuuteen. (von Bagh 2002, 83-93.)

7 Kriteeristön osa-alueet

Tässä opinnäytetyössä laadittu kriteeristö muodostuu seitsemästä eri osa-alueesta. Seuraavaksi avataan osa-alueiden keskeisintä arviointisisältöä. Osa-alueiden analogia noudattaa suurilta osin kansallisen turvallisuusauditointikriteeristön omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan osa-alueen analogiaa. En nähnyt syytä laatia osa-alueille täysin uutta järjestystä, koska loogista on kulkea johtamisesta kohti raportointia ja omavalvontaa.

7.1 Turvallisuusjohtaminen: onko omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta huomioitu turvallisuusjohtamisen näkökulmasta

Turvallisuusjohtaminen on kaiken turvallisuustoiminnan lähtökohta. Korkeakoulun johdon määrittämä turvallisuuspolitiikka, turvallisuustyölle annetut resurssit ja johdon sitoutuminen ovat onnistuneen turvallisuustoiminnan tae. Tässä osiossa arvioidaan, kuinka omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta on huomioitu turvallisuusjohtamisen näkökulmasta ja vastaako omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoiminnan dokumentointi korkeakoulun toiminnan laajuutta, toimintatapaa ja toimintaan kohdistuvia riskejä. Lisäksi kriteeristöllä arvioidaan korkeakoulun kaikkien tasojen toimintaa turvallisuuspolitiikan mukaisesti omatoimisen varautumisen ja pelastustoimen näkökulmasta sekä kuinka turvallisuuspolitiikka huomio lainsäädännön ja paikallisten turvallisuusmääräysten velvoitteet.

Turvallisuuspolitiikan tiedottaminen ja jalkauttaminen henkilökunnalle ja opiskelijoille on tärkeää, jotta kaikilla on selkeä kuva velvollisuuksista ja vastuista. Turvallisuuspolitiikan tulee olla kaikkia velvoittavaa; kaikkien on sitouduttava turvallisuuden jatkuvaan parantamiseen. Johdon laatimassa turvallisuuspolitiikassa johto myös määrittää koko organisaation kanalta turvallisuustyön keskeiset tavoitteet. Lisäksi osa-alueessa arvioidaan omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan vastuuhenkilön raportoinnin suoruutta korkeakoulun turvallisuusjohdolle.

Ensimmäinen kriteeristön osa-alue muodostuu turvallisuusjohtamisen näkökulmasta. Arvioinnin kohteena on johdon toimenpiteet: onko korkeakoulun johto määrittänyt turvallisuuspolitiikan ja kattaako tämä politiikka myös omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan osa-alueen. Lisäksi kriteereillä arvioidaan, huomioko turvallisuuspolitiikka lainsäädännön ja pai-

kallisten turvallisuusmääräysten velvoitteet ja onko lakisääteiset vaatimukset huomioitu. Turvallisuuspolitiikassa tulee olla määritettynä korkeakoulun keskeiset turvallisuustavoitteet.

Kriteereillä arvioidaan lisäksi, toimivatko kaikki korkeakouluorganisaation tasot turvallisuuspolitiikan mukaisesti sekä onko turvallisuuspolitiikan sisältö tiedotettu koko henkilöstölle, jotta heillä on selkeä kuva omista velvollisuuksistaan ja vastuistaan. Turvallisuuspolitiikan tulee sisältää vaatimus kaikkien työntekijöiden sitoutumisesta jatkuvaan turvallisuuden parantamiseen. Lisäksi arvioinnin kohteena on turvallisuudesta vastuullisen henkilön raportointi korkeakoulun johdolle. Arvioitavana on myös se, onko organisaatiolla kirjallinen turvallisuuden toimintaohjelma, onko toimintaohjelmassa eritelty menetelmät, vastuut ja aikataulut. Voidaan ko tavoitteet mitata ja onko turvallisuustoiminnalle määritetty budjetti.

Arvioinnin kohteena ovat siis johdon sitoutuminen turvallisuustyöhön, organisaation turvallisuusjohtamisen kypsyystaso, turvallisuustyön kokonaisvaltaisuus, turvallisuuspolitiikan taso, lainsäädännön tuntemus ja lainsäädännön soveltamisen valvontaa, kuinka lakisääteisiä vaatimuksia seurataan ja kuinka ne huomioidaan toiminnassa sekä turvallisuuspolitiikan sisällön kattavuutta ja sen viemistä organisaation kaikille tasoille. Myös toimintojen kokonaisvaltaisuutta arvioidaan eli muodostavatko turvallisuuspolitiikka, turvallisuuden toimintaohjelma ja tavoitteet yhtenevän kokonaisuuden.

Osa-alueen kriteerit:

1.1 Korkeakoulussa on määritetty turvallisuuspolitiikka.

Korkeakoulun johdon määrittämässä turvallisuuspolitiikassa ja turvallisuuden johtamisessa on huomioitu omatoiminen varautuminen ja pelastustoiminta.

1.2 Turvallisuuspolitiikassa on huomioitu omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvä lainsäädännön velvoitteet ja paikalliset turvallisuusmääräykset.

1.3 Organisaation kaikkien tasojen tulee toimia turvallisuuspolitiikan määrittysten mukaisesti.

1.4 Omatoimisesta varautumisesta ja pelastustoiminnasta vastaava henkilö raportoi suoraan turvallisuusjohdolle ja osallistuu korkeakoulun turvallisuusjohdoryhmän työskentelyyn.

1.5 Turvallisuuspolitiikasta on tiedotettu koko henkilöstölle, jotta heillä on selkeä kuva turvallisuuteen liittyvistä velvollisuuksista ja vastuista.

Turvallisuuspolitiikka sisältää vaatimuksen koko henkilöstön sitoutumisesta turvallisuustilanteen jatkuvaan parantamiseen.

1.6 Korkeakoulun turvallisuusorganisaatiolle on määritetty toimintasuunnitelma. Turvallisuusorganisaation toiminnalle on määritetty budjetti.

Korkeakoulun turvallisuusorganisaatiossa tulee olla nimetty henkilö, joka vastaa omatoimisesta varautumisesta ja pelastustoiminnasta. Johdon tulee olla asettanut omatoimiselle varautumiselle ja pelastustoiminnalle velvoittavien säästösten vaatimustason ylittävät tavoitteet (nk. omaehtoiset tavoitteet).

1.7 Omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvät vastuuhenkilöt tulee olla nimetty läpi koko organisaation: turvallisuusorganisaation johto, omatoimisesta varautumisesta ja pelastustoiminnasta vastaava henkilö, työ- ja turvallisuushenkilöstö, teknisestä ja rakenteellisesta paloturvallisuudesta vastaavat henkilöt, paloilmoitinjärjestelmän, turva- ja merkkivalojärjestelmien, sammutuslaitteiston, savunpoistolaitteiston ja väestönsuojan vastuullinen hoitaja, korkeakoulun turvaryhmä.

Vastuut ja tehtävät tulee olla oman henkilöstön ja sidosryhmien (mm pelastuslaitos, hätäkeskus) tiedossa.

1.8 Organisaatio on tunnistanut keskeisimmät sisäiset ja ulkoiset sidosryhmät ja heidän kanssaan tehdään yhteistyötä.

1.9 Henkilöstölle tehtävissä ilmapiiri- tai muissa sisäisissä ilmapiirikyselyissä tiedustellaan henkilöstön näkemyksiä korkeakoulun omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan tasosta.

1.10 Korkeakoulun sisällä tulee tehdä yhteistyötä turvallisuussuunnitelmien laatimisessa. Omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan vastuuhenkilön tulee osallistua tai kommentoida laadittavia työturvallisuus-, tietoturvallisuus-, toimitilaturvallisuussuunnitelmia. Kaikkien laadittujen turvallisuussuunnitelmien tulee olla sovitettu yhteen pelastussuunnitelman ja muiden omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvien suunnitelmien kanssa. Pelastussuunnittelu toteutetaan yhdessä merkittävimpien sidosryhmien kanssa.

7.2 Riskit: Riskikartoitus, riskien analysointi ja hallinta

Tässä kriteeristön osa-alueessa arvioidaan korkeakoulun kykyä priorisoida turvallisuustyö arvioidujen riskien perusteella, onko toiminnalle tärkeät suojattavat kohteet tunnistettu, onko riskienarviointi kattavaa, onko organisaatiossa todennettava järjestelmä, josta nähdään riskienarvioinnin tulokset, onko riskienarviointi osa laadukasta turvallisuustoimintaa ja onko toiminnan fokus jatkuva toiminnan tason parantaminen. Arvioinnin kohteena on myös käytetäänkö riskien arviointia työkaluna koulutusten suunnitteluun.

Osa-alueen kriteerit:

2.1 Korkeakoulun riskianalyysissä on arvioitu pelastustoiminnan ja omatoimisen varautumisen piiriin kuuluvat riskit. Arvioinnissa on otettu huomioon lähiympäristössä toimivien organisaatioiden tai toiminnan aiheuttamat riskit (Teollisuuslaitokset, rautateiden kemikaalikuljetukset tms). Analyysissä tulee olla huomioituna vakavan väkivallan uhka ja toimenpiteet niiden varalle. Korkeakoulun omassa toiminnassaan harjoittama kemikaalien käyttö tai varastointi tulee olla huomioitu riskianalyysissä. Mikäli korkeakoulun jossakin toiminnissa palavat nesteet, kaasut tai pöly voivat aiheuttaa räjähdysvaaran, tulee nämä ottaa huomioon riskien arvioinnissa ATEX- työolosuhdedirektiivin mukaisesti.

2.2 Korkeakoulun toimintojen kannalta kriittiset toiminnot tai prosessit ja toimitilat (palvelintilat tms.) tulee olla tunnistettu ja niihin liittyvät onnettomuus - ja paloturvallisuusriskit tulee olla analysoitu. Näiden toimintojen suojaamiseen on kaikissa turvallisuuden tasoilla kiinnitetty erityistä huomiota.

7.3 Dokumentointi: Omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvien asiakirjojen hallinta

Dokumentoinnin osa-alue arvioi, onko korkeakoululla järjestelmä, jolla se hallinnoi omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyviä asiakirjoja ja dokumentteja, rekisteröidäänkö omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyvät turvallisuuskoulutukset siten, että niiden riittävyys ja voimassaolo voidaan todeta ja että onko koulutusvaatimukset täytetty. Lisäksi arvioidaan tavoitteita: onko turvallisuuskoulutukselle omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan osalta määritetty määrälliset ja laadulliset tavoitteet ja rekisteröidäänkö vaatimusten täyttyminen.

Osa-alueen kriteerit:

3.1 Korkeakoululla tulee olla nimetty vastuhenkilö, joka hallinnoi omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyviä asiakirjoja. Toimipisteissä tulee olla myös henkilökunnan käyttöön tarkoitettu turvallisuuskansio, josta henkilöstö saa tarvittaessa helposti turvallisuustietoa.

3.2 Kiinteistöille tulee olla laadittuna pelastussuunnitelma, joka on päivitetty ja jossa on huomioitu oppilaitosten turvallisuus - oppaan mukaiset ohjeet sisälle suojautumisen ja evakuoitumisen osalta. Pelastussuunnitelma on myös oltava täydennetty paikallispoliisin antamien ohjeiden mukaisesti.

3.3 Korkeakoululla on oltava dokumentointijärjestelmä, josta voidaan seurata turvallisuuskoulutuksen aiheita, tasoa, koulutuksen määrää ja osallistujia.

7.4 Rakenteellinen ja tekninen paloturvallisuus

Rakenteellisen ja teknisen paloturvallisuuden osa-alue arvioi rakenteellisen paloturvallisuuden tasoa, toiminnalle kriittisten toimitilojen ja prosessien omaehtoista suojaamista, paloturvallisuuslaitteistojen ylläpitoa, vastuiden määrittelyä em. asioissa ja kuinka rakenteellista ja teknistä paloturvallisuutta ylläpidetään ja kehitetään, onko tuhopolttouhkaan varauduttu.

Osa-alueen kriteerit

4.1 Toimitilat rakenteelliselta paloturvallisuudeltaan rakennusluvan aikaisten säädösten ja rakentamismääräyskokoelman mukaisella tasolla.

4.2 Korkeakoulun kannalta kriittiset toimitilat (palvelinhuoneet tms) ja prosessit on omaehtoisesti rakenteellisesti ja teknisesti suojattu viranomaisvaatimuksia korkeampaan tasoon.

4.3 Kiinteistöjen paloturvallisuuslaitteiden (mm. automaattinen paloilmotin, automaattinen sammutuslaitteisto, savunpoisto, merkki- ja turvavalistus ja automaattisesti savuun reagoivat palo-ovet) on täytettävä niiden ylläpidosta annettujen säädösten vaatimukset.

4.4 Tarkastusliikkeen suorittamassa sähkölaitteiston määräaikaistarkastuksessa havaitut puutteet on korjattu.

4.5 Hyväksytyn tarkastuslaitoksen suorittamassa automaattisen paloilmoittimen ja automaattisen sammutuslaitteiston määräaikaistarkastuksessa havaitut viat ja puutteet on korjattu.

4.6 Kiinteistön kuulutusjärjestelmälle on tehty kunnossapito-ohjelma ja nimetty vastaavahoitaja.

4.7 Rakenteellista paloturvallisuutta valvotaan vuosittain suoritettavilla sisäisillä palotarkastuksilla. Havaittuihin epäkohtiin puututaan ja korjaustoimenpiteisiin ryhdytään viivytyksettä. Kaikessa korjausrakentamisessa noudatetaan rakennusluvan mukaisia määräyksiä. Korjausrakentamisen säädöstenmukaisuutta valvotaan toiminnan aikana. Korjausrakentamisen aikana tai toiminnan muutoin muuttuessa suoritetaan ylimääräisiä sisäisiä palotarkastuksia.

4.8 Väestönsuojien kuntoa ja toimintakyvyn säilymistä ylläpidetään säännöllisillä tarkastuksilla ja koeistuksilla. Laitteistoille ja tiloille on huolto-ohjelma ja huolto toteutetaan järjestelmällisesti. Havaitut viat ja puutteet korjataan viivytyksettä.

4.9 Tuhopolttouhkaan on varauduttu muiden rikostorjuntatoimenpiteiden kanssa. Tuhopolttojen torjunnassa on otettu huomioon vakuutusyhtiön suojeleuhojeet ja paikallisen pelastusviranomaisen vaatimukset.

4.10 Pelastuslaitoksen toiminnan edellytykset on kartoitettu ja niitä ylläpidetään.

7.5 Rakenteelliseen turvallisuuteen liittyvät korjausrakentamisen yhteydessä toteutettavat tekniset järjestelyt

Tässä osa-alueessa käsitellään oppilaitosten turvallisuutta käsitelleen työryhmän rakenteellisia ja teknisiä suosituksia. Nämä vaatimukset tulee olla kirjattuna korjausohjelmiin. Osa-alueessa vaaditaan teknisen turvallisuustason nostoa mm. paloturvallisuustekniikalla, kamera- ja kulunvalvonnalla sekä toimitilojen selkeällä merkinnällä.

Osa-alueen kriteerit:

5.1 Koulurakennus varustetaan palovaroitinjärjestelmällä, automaattisella paloilmoittimella tai sprinklerijärjestelmällä.

5.2 Koulurakennus varustetaan tallentavalla kameravalvontajärjestelmällä sekä kulunvalvontajärjestelmällä.

5.3 Kuulutusjärjestelmää asennetaan yli 100 oppilaan koulurakennuksiin ja aina kaksi - tai useampikerroksisiin rakennuksiin.

5.4 Sisäovissa ja -seinissä olevien ikkunoiden tulee olla vaaratilanteessa helposti ja nopeasti peitettävissä.

5.5 Peräkkäisten luokkahuoneiden välisiin seiniin suositellaan rakennettavaksi ovi.

5.6 Rakennusten sisätilat merkitään niin, että käy helposti selväksi, missä kohdassa koulua ollaan ja miten sitä nimitetään.

5.7 Kiinteistöjen tuulikaappiin tai pääoven läheisyyteen asennetaan erityinen kiinteistötietojen laatikko viranomaisia varten.

7.6 Viestintä, henkilöstön ja opiskelijoiden koulutus, poikkeustilannejohtaminen ja erityistilanteiden hallinta

Turvallisuuskulttuuriin liittyvässä osa-alueessa arvioidaan turvallisuuspolitiikan viemistä kaikille tasoille ja turvallisuuspolitiikan vaatimusten mukaisen toiminnan varmistamista, tiedotetaan henkilöstölle ja opiskelijoille omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyen ja huomioidaanko nämä asiat myös perehdytyksessä ja että onko koulutus suunnitelmallista.

Poikkeustilannejohtamisen ja erityistilanteiden hallinnassa keskitytään arvioimaan sitä, onko korkeakoululla erilaiset riskien arvioinnin perusteella arvioitujen vaaratilanteiden varalle tilannejohtosuunnitelma ja vastuulliset henkilöt johtamaan toimintaa. Lisäksi arvioidaan, onko henkilökunta perehdytetty pelastussuunnitelman keskeiseen sisältöön. Tässä osa-alueessa arvioidaan myös, onko henkilökunta koulutettu toimimaan vakavissa väkivaltatilanteissa sekä onko koulun tilapäishenkilöstölle laadittu turvallisuusperehdytystä.

Osa-alueen kriteerit:

6.1 Erityistilanteiden johtamiseen varautuminen on suunnitelmallista.

6.2 Korkeakoulun turvallisuusviestintä on suunnitelmallista.

6.3 Korkeakoululla on selkeä suunnitelma henkilöstön kouluttamisesta ja koulutuksen kehittämisestä.

6.4 Korkeakoulu tiedottaa ja kouluttaa henkilöstöä, opiskelijoita ja sidosryhmiä oma-toimiseen varautumiseen ja pelastustoimintaan liittyen.

6.5 Koko henkilöstö tulee olla perehdytetty pelastussuunnitelman keskeiseen sisältöön.

6.7 Koulutuksissa korostetaan henkilökunnan toimien kriittistä merkitystä evakuointi-tilanteessa.

6.8 Henkilökunta on koulutettu toimimaan evakuoiduttaessa ulos rakennuksesta.

6.9 Henkilökunta tulee olla koulutettu toimimaan suojauduttaessa sisälle rakennukseen esim. lähistöllä tapahtuneen kemikaalionnettomuuden, säteilyvaaran tai tulipalon vuoksi.

6.10 Henkilökunta on koulutettu suojautumaan sisälle väkivallan uhan ja väkivaltaisen hyökkäyksen vuoksi.

6.11 Henkilökunta on koulutettu toimimaan evakuoiduttaessa ulos rakennuksesta vakavan väkivallan uhan vuoksi.

6.12 Koulun tilapäishenkilöstö (sijaisopettajat yms.) perehdytetään turvallisuusasioihin.

7.7 Raportointi, valvonta ja tarkastukset

Osa-alueessa arvioidaan onko organisaatiossa turvallisuusraportointijärjestelmää, vaara- ja vahinkotilanteiden raportointijärjestelmää, suoritetaanko sisäistä valvontaa normaalioloissa ja tilapäiskäytössä, onko viranomaistarkastukset suoritettu, onko pelastussuunnitelma päivitetty pelastusviranomaisen ohjeiden mukaisesti.

Osa-alueen kriteerit:

7.1 Organisaatiolla tulee olla omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan raportointijärjestelmä ja se on osa koko korkeakoulun turvallisuusraportointia.

7.2 Korkeakoululla tulee olla läheltä piti - ja vahinkotilanteiden raportointijärjestelmä, jonka henkilöstö ja opiskelijat tuntevat.

7.3 Korkeakoulussa on järjestelmä sisäisten palotarkastusten suorittamiseen. Toimipisteillä on sisäisiä palotarkastuslomakkeita.

7.4 Korkeakoulussa on yleisötilaisuuden tai tilapäismajoittumisen varalle oma pelastussuunnitelma ja tarkastuslista.

7.5 Pelastusviranomaisen ja rakennusviranomaisen tarkastukset tulee olla suoritettu ja tarkastuksissa annetut korjausmääräykset toimeenpannaan määräaikaan mennessä.

7.6 Pelastussuunnitelma tulee olla täydennetty paikallisen poliisiviranomaisen antamien ohjeiden mukaiseksi.

7.7 Oppilaitoksen turvallisuus- ja vastuuhenkilöstöä tulee osallistua palotarkastukseen.

8 Soveltuvuus käyttöön ja kehittämis ehdotukset

Tällä kriteeristöllä ammattikorkeakoulu pystyy arvioimaan organisaation omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan tilaa. Työ on ollut toiminnallinen ja työn sisältö perustuu kirjallisuuslähteistä kerätyn tiedon yhdistelmiin sekä opinnäytetyön laatijan valintoihin opinnäytetyön ohjaajan sekä asiantuntijantiedon ohjaamana. Kriteeristö on kattava ja sillä saadaan hyvin arvioitua turvallisuuden tilaa. Tämä on kuitenkin vain lähtökohta ja kriteeristön saamiseksi toimivammaksi ja tehokkaammaksi sitä tulee koekäyttää ja kehittää.

Lainsäädännön ja oppilaitosten turvallisuutta tutkineiden työryhmien antamat suositukset ovat kuitenkin juuri niitä asioita joiden pohjalle tällainen auditointikriteeristö rakennetaan. Lainsäädäntö ei tässä tapauksessa tunne juurikaan poikkeuksia ja työryhmien antamat suositukset tulee saada vietyä käytäntöön vaatimuksina, jotta ne toteutettaisiin. Kriteeristö on tarpeeksi laaja ja se ottaa huomioon ammattikorkeakoulun erikoisolosuhteet, lainsäädännön ja turvallisuusjohtamisen, joka tulisi olla itsestään selvä asia koulumaailmassa. Kriteeristöstä voisi laatia monitasoisemman portaikon, jossa on esitetty vaihtoehtoisia toteutustapoja halli-

ta turvallisuutta. Tämä on erittäin hyvä jatkokehityksaihe, mutta tämän opinnäytetyön aika-
taulun puitteissa ei ollut mahdollista rakentaa vaihtoehtoisia tapoja. Yksi kehitysmahdollisuus
on luoda korkeakoulujen arviointineuvoston käyttöön omatoimisen varautumisen ja pelastus-
toiminnan kriteerit, joka rakentuu tasoista puuttuva, alkava, kehittyvä ja edistynyt (Korkea-
koulujen arviointineuvosto 2010).

Kehitystyötä voisi tehdä laatimalla edellisessä kappaleessa mainitun kriteeristön, jossa olisi
eriateisia tasoja. Lisäksi tarvetta olisi kunnolliselle turvallisuusauditointiohjeelle, jotta tur-
vallisuustyötä omantoimen ohella tekevä henkilö osaa käyttää työkalua oikein.

9 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämä opinnäytetyö on pyritty tuottamaan eettisesti korkealaatuisesti. Suomen akatemian
tutkimuseettisten ohjeiden (2003, 5) mukaisesti tutkijoiden tulee noudattaa tiedeyhteisöjen
noudattamia toimintatapoja: rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyös-
sä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten arvioinnissa. Tutkijoiden tulee
myös soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhan-
kinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä toteuttaa tieteellisen tiedon luonteelle ominais-
ta avoimuutta tutkimuksensa tuloksia julkistettaessa. Lisäksi tutkijoiden tulee ottaa huomioon
muiden tutkijoiden työn saavutukset asianmukaisesti niin, että he kunnioittavat näiden työtä
ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimukses-
saan ja sen tuloksia julkistettaessa. (Suomen akatemian tutkimuseettiset ohjeet 2003, 5.)

Suomen akatemia (2003, 5) jatkaa hyvistä käytännöistä edelleen, että tutkimuksen tulee olla
suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen
vaatimusten edellyttämällä tavalla. Lisäksi tutkimusryhmän asema, oikeudet, osuus tekijyy-
destä, vastuut ja velvollisuudet sekä tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämis-
tä koskevat kysymykset on määritelty ja kirjattu kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla.
Lisäksi on rahoituslähteiden ja tutkimuksen suorittamisen kannalta merkityksellisten muiden
sidonnaisuuksien ilmoittaminen tutkimukseen osallistuville ja raportointi tutkimuksen tuloksia
julkistettaessa. Kaiken tämän lisäksi tulee noudattaa vielä hyvää hallintokäytäntöä sekä hen-
kilöstö- ja taloushallintoa. (Suomen akatemian tutkimuseettiset ohjeet 2003, 5.)

Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia voivat olla esimerkiksi muiden tutkijoiden osuuden
vähättely julkaisussa, puutteellinen viittaaminen aikaisempiin tutkimustuloksiin, tutkimustu-
lostien tai käytettyjen menetelmien huolimaton ja tästä johtuva harhaanjohtava raportointi,
tulosten puutteellinen kirjaaminen ja säilyttäminen tai samojen tulosten julkaiseminen useita
kertoja näennäisesti uusina. Tuomi ym (2009) liittävät tähän vielä ”tieteellisen vilpin, jolla
tarkoitetaan sepitettyjen, vääristeltyjen tai luvottomasti lainattujen havaintojen ja tulosten
esittämisen omanaan.” (Tuomi, ym 2009, 133.)

Vastuu tässä opinnäytetyössä hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta on ollut opinnäytetyön tekijällä. Eettisesti opinnäytetyössä käytetty Laurea-ammattikorkeakoulun antamia ohjeita, tutkiminen on ollut suunnitelmallista ja raportointi on ollut yksityiskohtaista sekä lähdeviitteet on merkitty asiaankuuluvalla tavalla. Työssä ei ole ollut rahoittajaa vaan tutkija on tehnyt työn itsenäisesti osoittaakseen ammattitaitonsa. Työssä on myös pyritty tuomaan tarpeeksi esille kriteeristön pohjautumista osiltaan Suomen Pelastusalan keskusjärjestön ja Kari Santalahden luomaan omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan kriteeristöön, jota käytän tässä opinnäytetyössä julkaisemattomana lähteenä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole yksiselitteisiä ohjeita. Useimpiin tapauksiin liittyvää luotettavuutta voidaan arvioida kokonaisuutena, jossa johdonmukaisesti painottuu suhteessa toisiinsa mitä ollaan tutkimassa ja miksi, tutkijan omat sitoumukset juuri tässä tutkimuksessa, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkijan ja tiedonantajan suhteen arviointi, tutkimuksen kesto, tutkimuksen luotettavuus sekä tutkimuksen raportointi. (Tuomi, ym 2009, 134.)

10 Yhteenveto ja loppupohdinta

Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet saavutettiin projektin aikana. Kriteeristöä tuli hyvä, käytäntöön sopiva työkalu. Kehitystyötä ja sijaa jatkotutkimukselle kuitenkin on. Opinnäytetyön tekijän mielestä työ on kokonaisvaltainen, mutta ei kuitenkaan liian pikkutarkka. 15 opintopisteen laajuiselle opinnäytetyölle edellytetty työskentelyaika riitti tässä työssä kohtuullisesti, mutta yhtään laajempaa tutkimusta ei olisi opintopisteiden määrään nähden voinut tehdä. Työskentelyajasta yllättävän paljon vei raporttiosuuden koostaminen.

Tutkimukseen oli tarkoitus ottaa enemmän käyttöön asiantuntijalausuntoja, mutta aikataulun puitteissa vastauksia ei heiltä saatu. Ohjeistusta pyydettiin Suomen pelastusalan keskusjärjestöltä omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan kriteeristön tilasta sekä Sisäasianministeriöstä. Asiantuntijalausuntojen puuttuminen ei kuinkaan laadullisesti heikennä tuotosta, mutta ne olisivat voineet antaa tutkimukseen ajantasaisista informaatiota. Lisäksi näiden asiantuntijoiden mukana olo olisi tehnyt tutkimuksesta sosiaalisemman.

Ammattikorkeakouluissa annettu opetus laadukkaan ja luotettavan tutkimuksen tekemiseen ei mielestäni täytä hyvältä tutkimukselta edellytettystä vaatimuksia. Tutkimustyön menetelmät ovat opinnäytetöiden luotettavuuden ja laadun kannalta kriittisen tärkeitä, joten tutkimustyöskentelyyn tulisi ammattikorkeakouluissa panostaa enemmän. Tämä korostuu ainakin aikuisopiskeluna suoritettavissa opinnoissa, joissa metodien käyttö jää lähes yksinomaan opiskelijan oman

viitseliäisyyden varaan. Opinnäytetyöprosessiin olisi syytä liittää erityinen tutkimuksen teon kurssi.

Opinnäytetyön tekijän ammattitaito kasvoi opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyö oli hyvä läpileikkaus koko Laurea-ammattikorkeakoulun opinnoille. Tutkimuksen aikana piti miettiä asioita turvallisuusjohtamisen näkökulmasta, turvallisuuskulttuurin rakentumisen näkökulmasta sekä poikkeustilanteiden aikaisesta näkökulmasta. Lisäksi kaikki tämä piti tuottaa uskottavaan kirjalliseen muotoon, joka on erittäin tärkeä taito nykymaailmassa.

Lähteet

Ammattikorkeakoululaki 2003/351. Finlex. Viitattu 04.10.2011.

Elinkeinoelämän keskusliitto, sisäasianministeriö, puolustusministeriö, ulkoministeriö, viestintävirasto 2011. Kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö (KATAKRI), versio 2, 2011.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös sähkölaitteistojen käyttöönotosta ja käytöstä 517/1996. Palo- ja rakennuslainsäädäntö 2011. Helsinki: Suomen kalenterit.

Kesäläinen Matti & Yritysturvallisuus EK Oy, 2010. Kansallisen turvallisuusauditointikriteeristön (KATAKRI) suositusosuuden käyttöohje.

Korkeakoulujen arviointineuvosto, 2010. Korkeakoulujen laatujärjestelmien auditointikäsikirja vuosiksi 2011-2017. Tampere: Tammerprint.

Kreus, J., Pelkonen, N., Ranta, T., Turunen, T., Viitanen, J., & Vuoripuro, J. 2010. Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - vakavien henkilöriskien hallinta. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja C14. Helsinki: Edita Prima.

Kuusisto, A. 2000. Safety management systems - Audit tools and reliability of auditing. Espoo: VTT.

Leppänen, J. 2006. Yritysturvallisuus käytännössä. Turvallisuusjohtamisen portfolio. Jyväskylä: Gummerus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ammattikorkeakoulutus. Viitattu 14.10.2011
<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/?lang=fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö, amk-tietopalvelu amkota. Viitattu 14.10.2011.
http://amkota2.csc.fi:8080/discoverer/viewer?cn=cf_a110&wsk=ALOITUSPAIKAT_HAKENEET_ALOITTA-NEET_OPISKELIJAT_TUTKINNOT%2F1036&&vw_return_url=eNrLKckpsNLXT8zNzi9JNNJLLk7WS8u0sjCwMNAvyC8qSczRL0hMT7WPB5GZKbaGhmY6JoYGppZq8SmJKbYQJWrxxckZqbmJtgH%24QSGOPgCOQhuR

Pelastuslaki 2011/379. Palo- ja rakennuslainsäädäntö 2011. Helsinki: Suomen kalenterit.

Sasi, S., 2011. Toiminnallisen opinnäytetyön opas turvallisuusalan perustutkinnolle.

Sanastokeskus TSK ry, 2006. Palo- ja pelastussanasto. Suomen pelastusalan keskusjärjestö ry & Suomen palopäällystöliitto.

Sisäasiainministeriö, sisäinen turvallisuus, 2010. Oppilaitosten turvallisuus. Työryhmän raportti. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Sisäasiainministeriö. Sisäisen turvallisuuden ohjelma, 2008. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Sisäasiainministeriön asetus rakennusten poistumareittien merkitsemisestä ja valaisemisesta 805/2005. Palo- ja rakennuslainsäädäntö 2011. Helsinki: Suomen kalenterit

Suomen akatemia, 2003. Suomen akatemian tutkimuseettiset ohjeet. ISBN: 951-715-445-3

Suomen pelastusalan keskusjärjestö, 9.2.2011. Lausuntopyyntö omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan arviointikriteeristöä.

Suomen standardisoimisliitto, 2005. Laadunhallintajärjestelmät. Perusteet ja sanasto. SFS EN ISO 9000. Suomen standardisoimisliitto SFS.

Tuomi, J., & Sarajarvi, A., 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työsuojeluhallinto. Turvallisuusjohtaminen. Viitattu 28.09.2011
<http://www.tyosuojelu.fi/fi/turvallisuusjohtaminen/69>

Yritysturvallisuus EK, 2009. Turvallisuuden osa-alueet. Pelastustoiminta. Viitattu 28.09.2011
http://ek2.ek.fi/ytnk08/fi/Turvallisuuden_osa_alueet/pelastustoiminta.php

Yritysturvallisuus EK, 2009. Yritysturvallisuus. Viitattu 28.09.2011.
<http://ek2.ek.fi/ytnk08/fi/yritysturvallisuus.php>

Von Bagh, A. 2000. 2000-luvun logistiikan johtaminen. Porvoo: WSOY

Waittinen, M., Ripatti, E. 2009. Oppilaitoksen turvallisuusopas. Suomen palopäällystöliitto ry.

Liitteet

Liite 1 Kriteeristö omatoimisen varautumisen ja pelastustoiminnan sisäiseen auditointiin ammattikorkeakoulussa